

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 6 дин. месечно
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА . . . . . 0·40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђурић.

Број 28

ПОНЕДЕЉАК 7 ЈАНУАРА 1891

Година I

31 САСТАНАК

14 децембра 1890 год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Доброслав Ружић

(НАСТАВАК)

Чл. 3.

На сваки овај позив од грађана и иначе власт надлежна мора одмах изаћи, иначе је одговорна за невршење своје дужности како материјално за могућу штету, тако и кривично, ако се хрђаве последице отуда догоде.

Закон овај ступа у живот кад га Краљ потпише:

Децембра 1890 год.
у Београду

ПРЕДЛАГАЧИ:

Ранко Б. Тајсић, Рад. Митровић, Милан Ђ. Ђурић, В. Т. Радовановић, Д. Ђирковић, Новак Милошевић, Илија Ж. Мојић, Жив. Малопарац, К. А. Јуришић, Ранко Петровић.

Народној Скупштини.

Руковођени штедњом, која је по нашем мњењу најрадикалнији лек за поправку нашег посрнулог финансијског стања, имамо част предложити Народној Скупштини на решење:

Предлог о измени закона о накнади путних и селидбених трошкова државних чиновника и служитеља од 20 Авг. 1863 год. §. 4-ти замењује се овим:

«Кад се чиновник из једног места у друго, по потреби службе, премести, нема права ни на какву накнаду из државне касе за селидбене трошкове; као ни у оном случају, кад се чиновник по молби из једног места у друго премешта.

13 децембра 1890 год.
у Београду.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Таса Николајевић, Тома Јовановић.

Потпредседник -- Оба ова предлога упућују се одбору за преглед посланичких предлога. Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измена и допуна у закону о уређењу округа и срезова. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац М. Веселиновић прочита чл. 18 (види стр. 59 и 171).

Љуба Ђурић — Кад је прошли пут било говора о измени овога члана, онда сам се ја надао, да ће Народно Представништво бити доследно своме лањском решењу и одбацити измену која се предлаже, да начелници срески могу бити нешколовани људи; али како је Народна Скупштина на првом читању потрла своје лањско решење и усвојила ову измену ја ћу да кажем олет неколико речи.

Разуме се да ћу у овом свом говору морати да поновим оне исте разлоге, који су лањске године наведени а и разлоге које сам изнео прошли пут кад сам говорио против ове измене. Ја ћу прво да поменем шта је навело г. министра да тражи измену овога члана и онда да изнесем против разлоге против мишљења г. министра, а изнећу и неколико доказа којима мислим да поткрећим своје мишљење.

Као најважнији разлог г. министра за измену овога члана био је тај, што се вели — нема довољно полицијских чиновника школованих. Мени се чини да никакав налог не може бити тако слаб као овај, да за то што их немамо морамо да узимамо онакве какве имамо, јер кад би се узела та аналогија, ми би морали казати: немамо довољно способних лекара и морамо да узмемо људе који нису за то спремни, или професоре који нису ништа свршили итд. Мени се чини да таквих разлога не може бити, а најмање такав разлог може послужити Народној Представништву те да пристане да се оваква измена учини. Кад је лане учињена измена, или кад је предложен закон о уређењу срезова и општина, ви се сећате како је говорено да према новом Уставу полицијски чиновници, који су дотле могли бити свакојаки, имају светији, узвишенији позив него што су га до сад имали. Поменуто је и то, како они долазе у додир с народом, како су извршиоци свију нарадаба министара, како су они најважнија веза измеђ државе и народа и кад су они доиста такви, и кад они имају сад према закону о уређењу округа и срезова да сазивају среске и окружне скупштине, да представљају државну власт, онда се разуме да је делокруг среске власти сад далеко виши него што је пре био, и према томе начелници срески морају бити школованији а не да се рекрутују ма из каквих редова било. Кад је, господо, донесен закон о судијама ви се сећате да се казало: доста је било да у Србији изричу правду људи, који нису познати са законима, да дакле треба да дођу спремни и школовани људи. Ви се сећате да није било чиновника, — судија али за кратко време чим је изашао тај закон дошли су на та места школовани људи. Ја верујем да и сад за извршење овога закона може да дође министар у незгодан положај, да не може да нађе школованих људи за та места стога, што се не могу правници за ту службу рекрутовати а и с тога, што сад већ постоји закон о истражним судијама, али то ће бити

www.icasamo.org један привремени недостатак, који ће се за кратко време поправити. Кад би усвојили ову измену онда би ширимце отворили врата те би се после 50—100 година могла донети измена да срески начелници могу бити нешколовани људи.

Г. Баја одговарајући прошлога пута казао је, како сам ја нао у једну недоследност што сам доказивао за лекаре, да ако немамо довољно лекара имамо лекарских помоћника. Јест, истина имамо лекарских помоћника, али се тим лекарским помоћницима не поверава никаква самостална служба, а то су људи који су свршили медицински факултет, само нису положили онај испит који их промовира за лекаре. У том није био он доследан и ја хоћу да пристанем на то, да докле не добијемо спремих људи да могу бити заступници начелника среских нешколовани људи, али никако да могу бити начелници срески, да као и они могу бити лекарски помоћници али не и лекари. И мој поштовани друг г. Ранко Петровић говорећи о овом питању, нашао је да учини једно незгодно упоређење, тврдећи или бранећи измену коју је поднео г. министар у томе да при постављању начелника среских, ми морамо прво водити рачуна о поштењу и владању, па тек онда о школи. И ако разуме се, даље није развијао ту своју теорију изгледа да према његовом говору он тврди, да су нешколовани људи поштенији од школованих. Г. Ранко био је близу председника и нико му није одговорио, али што није било на првом читању ја ћу то сад да учиним овде. Незгодно би било, господо, да ми овде износимо поједине личности школоване или не, који су били поштени а који непоштени, али у колико ја знам среске начелнике школоване и нешколоване.

Ја носим ово уверење да су скоро сви школовани људи, који су били срески и окружни начелници, ушли сиромашни и изашли сиромашни после службе; а знам врло много среских писара, нешколованих капетана и начелника, који су у току неколико година стекли велике паре, и као пензионари постали богаташи.

Завршујући, дакле, овај мој говор, ја молим Народну Скупштину да ову измену не прими тим пре, што се она тражи још док закон није ни ступио у живот. Лане смо изгласали овај закон и још га нисмо ни увели у живот и сад тражити измену овога закона, ја не знам, какво би сведочанство дала Скупштина себи о доследности свога рада, у толико пре, што се износи као један једини разлог за ову измену, да немамо спремих чиновника. Да не треба, да усвојимо ову измену, да нешколовани људи могу бити срески начелници, стоји и тај разлог, што се данас тражи од среског начелника много више спреме, но што се пре тражило. Не треба да усвојимо ову измену с тога, што се дешавало, да какав окружни начелник, који није свршио школу, кад га упита министар: имали каквих елементарних случајева? а он одговара: био је један случај, коњ један пао је у бунар, или да начелник срески, чини ми се беше у Ивањици, за време првог рата, спрема станове за марвени депо на горњем спрату. Дакле, да тога не би било, да би се полицијска струка, у којој се и дан данас могу дешавати овакви случајева, пречистила и попунила људима, који су колико толико школовани; ја вас молим, да задржимо овај члан, онакав какав је у закону о уређењу срезова и округа, који смо ланске године донели. Ви знате, господо, колико се тражи спреме од среских начелника; а према овој измени, од њих се не тражи, ни да су свршили средњу школу; дакле ни онолико, колико се тражи од једног учитеља и богослова. Од једног учитеља тражи се: да сврши 4 разреда гимназије, 3 раз. учитељ. школе и да положи учитељски испит, а од богослова или попа тражи се да сврши 5 раз. гимназије и 4 раз. богословије. Кад се толико тражи од једног учитеља и једног свештеника пона, онда у колико више треба да тражимо, да буду школованији срески начелници, а не да се узимају са сокака и да се рекрутују из редова: шнајдера, бербера и т. д. Према свему овоме што рекох, ја молим Народну Скупштину, да ову измену не усвоји.

Панта Срећковић — Кад је прошлог пута ово питање претресано, ја сам био у одбору финансијском и нисам могао

учествовати у самој дебати, за то ћу данас да кажем оно, што би казао и ономад, што ћу казати сутра и до године.

Нов Устав донео је собом са свим тако рећи, један преврат у нашем друштву и влада данашња предузела је, да тај Устав оствари у животу, да га оствари у оном смислу, како тај Устав захтева. Да буде остварен на том основу, при деоби округа лањске године, и издат је овај закон на основу Устава, који сад хоће министар да гази, предлажући: да може узимати нешколоване начелнике. Да је лањска Народна Скупштина — а ми сви већином смо и лане били посланици — добро разумела, шта је радила, доказ је лањски закон. У 184 чл. Устава, каже се: и при постављању чиновника пазиће се на *одлично владање, и способност и на стручну спрему*. Та три својства ко нема, он не може бити чиновник. То важи и у овом случају за начелника. Према томе отпада овај спор: који је поштенији; онда би могли одговорити: најпоштенија је овца и во па их опет прве закољу. Ту не може бити питање о поштењу. Ко није поштен не треба га примити у службу ни држати у овој, на квинг рачун. На тај начин отпада зебња неких посланика, да онај који је учен већи је шерет и више се досећа. Ја не мислим, да је то тако. Каквим начином хоће Устав да докаже ово одлично владање, способност и стручну спрему?

Што се тиче одличног владања, то се доказује у самој служби државној. Чиновник треба да проведе више година, и кроз све то време што је провео у служби, треба да докаже, да је одличног владања; тиме се може доказати то што Устав тражи.

А што се тиче способности, она се доказује испитом. У Уставу је казано, да ће се завести државни испити, као и свуда у другом свету и ко год не положи државне испите, да не може ни бити виши чиновник. Ово начело Устава о полагању испита, положено је и у закону о деоби на округе, и одговара потпуно новом стању ствари у нашем народном животу. Ако после овога Устава ви хоћете да метнете које-какве токузе и шнајдере за начелнике, онда ће те ви у таком случају газити ову одредбу Устава.

Друго још ово имам да вам напоменем. Ја сам члан финансијског одбора; ми кубуримо од сваке струге и не знамо где ћемо да уштедимо. Кад ви тако хоћете да радите, онда је најбоље да затворимо школе и онда имаћемо уштеде на 2 милиона, и тада постављајте кога хоћете за начелнике. Зашто и да се спрема, да се учи и мучи, кад пре њега може да ванцира онај, који ције ништа учио, па и какав кесарош или скитница? Кад ви тако хоћете, онда нам школа и не треба.

Једном приликом упитао ме је један виши војник, што не нагнате ваше ђаке да они уче и да буду тачни, као што се то код нас у академији ради? Ја сам му одговорио: како их можете да нагнате. Ви имате права да их гоните да уче и да буду тачни, јер добијају издржавање од државе а они сами се уче, сами се муче, пребијају се од немиле до недрага; сврше основну школу, сврше гимназију, положу матуру, дођу у велику школу, па зар ми још да употребимо какву меру против њих? Ако би још енту употребили онда би многи утекли, па би имали више нешколованих људи, а то би било штетно. Ако ми ценимо ову спрему, онда министров предлог не може остати, ако сте ви они исти људи који сте и лане у Скупштини били. Ја мислим, да шта више ми треба да захтевамо од министра, да и проишту државне испите; а за што? ево да наведен један пример. Ја знам једног официра, који је у чину капетана, а има до 500 талира плате. Он има једнога друга, с којим је учио I разред три године па био пестеран. Тај, његов друг, као неваљао ђак изјурен је из школе; био је скитница, коцкар и сад је начелник срески те им већу плату, него његов друг у чину капетана!! Ја нећу да помињем његово име, али зна га г. министар. Дакле као што видите, један, који није свршио ни гимназију, аванзовао је више од другог, који је свршио и гимназију и академију и полагао пет испита.

Ако хоћете да дозволите да се усвоји ова измена у закону о уређењу округа и срезова, онда да превучемо преко

предлога министровог, да затворимо све школе, кад се може постављати ко хоће. Ја мислим, да овај члан треба да падне а држим, да ће већина скупштинска бити противна томе, да се неквалификовани људи постављају за средње начелнике.

Милан Поповић — Из свију говора досадашњих предговорника видим, да траже, да средњи начелници имају квалификације и да су школовани. Међутим они не долазе на ту мисао, да и међу њима има људи свакојаких.

Предлог г. министра унутрашњих дела није опасан и страхан, да и нешколоване људе поставља за средње начелнике, с тога, што он њима каже, да у извесном року морају за то место да положи испит, и ако га не положи, онда они и не могу добити за средње начелнике. Ми не можемо да оставимо празне канцеларије и да гонимо правнике да буду калетани. Зар онај нешколован човек, који је дуго био у полицијској служби и показао се ревностан и поштен, у својој дужности, не може бити добар старшина и средњи начелник, него да их овако оставимо самима себи а отерамо на сокак?! Ја се не могу да сложим са тим мишљењем, и предлог г. министра је врло уместан и за сад неопходно потребан.

Ранко Петровић — Прошлог пута, кад је био на днев. реду овај исти члан, о „измени закона о уређењу округа и срезова“, ја сам устао, не зато, да браним предлог владин — јер га нисам чинио ми се, ни бранио — не зато, што бих хтео да устанем искључиво противу школованих људи, него сам устао с тога, што су неколико предговорника тада помињали неке незгодне примере, те да би доказали како су школовани људи далеко бољи на овим местима, но нешколовани, којих би се требало ратсестиљати. А међутим оно што се овде зове школовање, то су шест разреда гимназије. И баш они озлоглашени људи, којих би хтели да се спасу извесном школском квалификацијом, баш они имају ту исту квалификацију, за коју се ево господи боре у Скупштини. Зато сам устао и казао, да се за чиновника полицијског не тражи искључиво овака школска спрема, него да се тражи и нешто друго. Није доста само школска спрема од шест разреда гимназије тврдио сам ја, него треба да полицијски чиновници имају и друге грађанске врлине као важан услов за једног чиновника у полицији. Па сам у том смислу после тражио и да буду испити заведени, и то испити, који неће условљавати какав велики број школа. То је главно, што сам прошлог пута говорио.

Мој поштовани друг г. Ђирић сад је устао, говорећи, како онда није могао све да побие оно, што сам ја говорио, или који други од посланика, па је сад нашао zgodну прилику да то све потре, и одбрани од мене школоване људе, само ево још није наводно од колико су му разреда ти школовани људи. Г. Ђирић нема потребе, да брани школоване људе од мене и других школованих људи; нема потребе да брани школоване људе од самих себе. Школи нека је част и поштовање још понајвише од њезиних радина. И сам сам радио као и данас што радим у школи, па се могу похвалити са успешима, које сам постиго, гајећи и развијајући омладину народну, али за то имам и права да судим о школованим људма. Никад, господо, нисам могао признати, да врлине грађанске и стручан рад иду по броју свршених школа, јер знам, пратећи живот ђачки, да се кроз школе кадшто провуче и каква последња вуцибатина, као што помену г. Срећковић. (Срећковић: то нисам казао.) Пardon, ви сте рекли: кесароши и топузи. Дакле знам да се провлачи кад што кроз школе и какав уљувак. И за то само, што сврши такав један створ извесан број школа, зато велим да безусловно признам, да он мора бити међу првима? Ја тако што никад нисам могао признати, па ни данас не признајем.

Исто тако г. Љуба Ђирић налази за потребно напоменути: „ако нема довољно школованих људи, да се попуне полицијска места, онда треба и у лекарској струци дозволити, да бабе могу лечити“; тако исто „ако нема довољно правника за судије треба оставити воденичаре“, и још не знам кога би он мислио. Ја мислим да се заста тако већ и радило у ствари. Где немамо лекара живе тако исто људи, као и овде, где их имамо. Многи је у болести чекао недељама и месецима лекар-

ску помоћ, — пошто је добио оздравно је; много га је дужим путем и сама природа излечила, а где што је и драгоцено искуство народно преко бабе, јали старца очувано, помогло болноме. Знамо и то да је много њих пре времена помрло, што није било лекара. Колико ли је пута и правда страдала с тога, што није било добрих судија као год што је кад и кад она наша светла заступника у воденичару, чобанину и т. д. А док нема пижењера људи се служе и рђавим путем, којом стазом итд. Таквих је појава дакле било а бива их и данас, као што ће их и унапред бити све, док не буду свуда спремни људи на тим местима.

Али, господо, задатак једног полицајца и у данашњем друштву као и свагда што је био, друге је природе него ли што је задатак других струка. Не може се чекати, кад се и. пр. деси паљевина, или убиство; кад се тражи да се заштити лична и имовна безбедност грађана, не чека се, већ се мора одмах притећи у помоћ — бар ми тежимо за тим. Ако је неком човеку запаљено сено, или је нападнут, треба да се нађе неко који ће му се одмах наћи у невољи. Ако се ко разболи у месту где нема лекара, ту у много прилика није тако прека опасност, јер је у много прилика и сама природа лекар, и јер се може прездравити или лекар сачекати. Код паљевине на пр. мора неко одмах потрчати да спасе бар што год од ватре, или одмах хватати трагове кривца. У онима другим приликама, дакле може се чекати, али овде не може. Полиција треба да буде прва на руци да укаже помоћ потребитома.

С тога, кад се не може у тој струци чекати, и кад већ немамо довољно спремних људи, а ту се бој зна каква спрема за вршење тога посла не мора ни тражити, јер ја налазим, да се та струка ипак с мање спреме може задовољити него ли и једна друга, то се морамо задовољити људма онаквим, каквих имамо. У опште овде морамо ићи овим путем, којим смо ишли и у другим струкама. Док нисмо стекли квалификоване професоре, који су свршили извесни факултет и положили прописани испит, вршили су ту дужност, људи, које смо тада имали, и припремали су донекле и сами данашње професоре; док није било препаранда учитељску, су нам дужност вршиле терзије и клицари; тако исто док није било свештеника, који су свршили богословију, ту су дужност вршили калуђери; док није било спремних пижењера служили смо се реалцима, земљомерима и т. д.; док није било медицинара служили смо се хирургима, берберима и т. д. — многим од ових првих радина наших нека је част и хвала; и они су принели извесан део у те данашње стручне тековине наше.

Таким смо дакле путем ишла у другим струкама. Таким ћемо путем, нема сумње, ићи и у поправни полицијске струке. И док не стечемо докторе права на челу наших срезова, а ја то искрено желим, морамо се послужити оним, што имамо. Ја сам уверен, да околико полицијских места, колико данас имамо, не ћемо моћи скоро попунити људима факултетске спреме. Налазим да се можемо претрпети за време с људима практичним, који су свој живот по канцеларијама провели; са људима који имају грађанске врлине, који су осведочили да су савесни и поштени; можемо се велим послужити таквим људима у полицијској служби, а чинимо корак у напред што их подвргавамо практичном испиту.

Даље је г. Ђирић поменуо, како је велики делокруг полицијских власти, те је и с тога противан предложеној измени. Па баш тим истим законом ми смо тај делокруг смањили. Извесне ствари и то у великој маси одузете су од полицијских власти, па баш с тога и можемо да се послужимо људма средње спреме, људима који су већ доказали да имају све врлине за ту службу, само не довољан број свршених школа, можда четири и пет а не шест разреда гимназије.

Г. Ђирић, нападајући управо и целу Скупштину, како је она недоследна према своје лавском решењу, навео је неке примере из прилично давнога времена, на име како је неки полицај спремао горњи сират за марвени депо, како је у елементарне случајеве бројао неко падање у бунар, или, још да и ја додам: како је тражио у своје подручју инду-

стрију. Г. Ђирић је врло незгодне примере узео, јер колико год он чује глас среских полицајаца, два пут толико сведоче о неспремности наредбодаваца, који су несумњиво били високо школовани. У оном добу, кад се тражила индустрија у подручју своме, кад се смештао на горњи сират марвени депо и кад је било оно елементарно падање у бунар — у оном добу дакле, ми не живимо. Као да ће бити мало заслуге и данашњем колену, што смо донекле ону полицију изменили. А кад смо је пречистили, онда мислим да није било потребе наводити те примере. Кад се изражи практична спрема, а сем тога и стручни испити, па макар и да независе од броја свршених школа ми се тим самим далеко више приближујемо правој тежњи, и у томе ја налазим веће јемство него ли у простој сведоци од шест разреда. Далеко смо већ тим самим од онога, што мисли Г. Ђирић за индустрију и марвени депо.

С тога, господо, ја сад устајем, — и ако нисам у првом говору мом био устао да браним предлог г. министра, — сад велим са мирном савешћу устајем да га браним, јер сматрам, да је много бољи и практичнији, него што је била одлука која је лане донесена. Јер у недостатку људи министар би могао по лањском закону поставити јучерашњег ђака за управника срезу, и да то буде са свим по закону, а по овој измени већ не може. А за мене није довољно да буде управник једнога среза онај, који је свршио извесан број школа, него ако је он провео извесан број година, 5, 10 па 15 у полицијској служби, и то служби безпрекорној и ревносној. Кад је такав један службо у полицијској струци, ја занета таквоме, пре поверење дајем, него јучерашњем ђаку па макар свршио не шест разреда гимназије, него и факултет, него и да је положио докторат, а службом још ништа не доказао.

Милош Богдановић — Господо, кад начисто знамо да наши капетани не врше никакву параграфску правду, нити суде о споровима, онда свакојак нису нам потребни за ову службу правници и толико школовани људи. Ова је служба и у томе, да чува личну и имовну безбедност у земљи, управљива и некуство нам тврди да је за ове чуваре потребна више практична спрема него теоријска. Да је то тако, ево једног примера: ми смо сви — са малим изузетком — били у војсци или сталном кадру и у народној војсци, па смо се довољно убедили у томе, да наши официри — фронташи боље на пракци командују и боље раде, него наши кадети, који су свршили војену академију и који само туре цвикер на очи и заузму неку привилегију над фронтоним официрима, а овамо ни у том погледу нису им ни приближни у пракци. Тако исто бива и код чиновника у полицији и ја велим да су за ову струку далеко способнији они који су прво били преписивачи, и у среским канцеларијама бадава радили па после постали практиканти, радили по канцеларијама, имали прилике да виде како се ради и учили се томе, а после 10 — 15 година постали писари, саслушавали лопове и вршили разне званичне послове, и најпосле после 15—20 година постану капетани т. ј. срески началници, — такав човек сто пута има боље спреме да чува нашу личну и имовну безбедност, — и да ухвати и пронађе лопова — него један правник који не зна шта је и какав је народ. Мени се чини, да господа квалификовани посланици, која бране ово гледиште да на тим местима дођу школованији људи и правници, имају неку задњу мисао. Ми знамо да су такви школовани људи и ти велики капацитети прво постојали овде у Београду па после се размилили по народу и окружјама, да раде против народа а у корист власника. Ови школовани људи и правници заузели су места по судовима, где нико дауги не може бити сем њих а заузели су места и у другим државним службама, — па сад хоћете да их и овде увучете и да их поставите за капетане. Кад им и то дамо, овда ништа друго не остаје, него још и да буду председници општинских судова у земљи, па рећи, он је спреман за то. Ја мислим, да их не треба пустити даље у народ без битне потребе, да они раде тамо што хоће и упозоравам Скупштину у овом погледу послужив се оне изреке „памет у глави а штап у руке“ и с тога сам за предлог

г. министра, јер из њега провирује спрема из пракци а не само школа.

Максим Сретеновић — Сваком приликом, господо одавао сам поштовање људима школованим од науке и спреме а при томе савесним у сваком погледу, то ћу чинити и у будуће. Ја би примио и признао то, што предлаже г. Ђирић и остали кад би се нашло толико школованих људи, да могу свако место у државној служби, да заузму, па тако исто и да заузму места среских началника. Али на жалост од 10 година на овамо видели смо доста школованих људи, који су показали много већу несавесност, него нешколовани. Зар господо Драгомир Рајовић, који је у Зајечару као председник преког суда (по наредби зна се кога) толики број људи осудио, неке на смрт, неке на по 20 година робије у окову, ни криве ни дужне и то све на основу његове памети и чорава разумевања закона, — па Шурдиловић, Браловић и подобни њима разни напредњачки чиновници нису школовани људи, који су починили у земљи грдних зала. Знаш баш скоро неког правника и предавача кад су дошли у полицијску службу а неки и за среске началнике, питали су практиканте, који су били у државној служби неколико година и у пислу се непрактиковали и т. д. како се ради тај и тај посао.

Ја ипак велим нисам против школованих људи, при том поштен као и то да имају првенства у државној служби. Камо срећа да их имамо доста па да заузму места и у општинама, али као што сам казао много већа несавесност се показала код многих од њих, него код нешколованих а добро практичних и у послу поштених, јер они, који нису свршили школу и не смеју да велика зла учине и нису смели да раде оно, што су радили напред речени.

Према овоме нека ми се не замери што ћу гласати за предложену редакцију, која је и на првом читању од Скупштине усвојена, а верујте ми, браћо, да немаш никога свог у државној а још мање у полицијској служби коме би ово ишло у корист, већ једино што је оно потреба државна и привремена, докле имаћемо довољно школованих.

Ја мислим, што тражи г. министар, да он то тражи за извесно време и да то неће остати даље, него до времена докле наше школе не имаду толико људи, да их можемо употребити па ова места. Камо среће да доживимо скоро, да и општини видимо правнике и људе од правничког знања.

Зато сам мишљења да примимо предлог г. министра онако, како смо га примили на првом читању.

Јоксим Павловић — И мени се чини да разлози поштованих предговорница Панте Срећковића и Љубе Ђирића немају свога довољног основа и места, а међутим да су врло умесне предложене измене министра унутрашњих дела.

Г. Панта Срећковић казао је једну врло тешку реч, кад је рекао, да може какав коцкар да се угове министру да постане капетаном. Овом изменом то не може да буде, и да се на такав начин дође до капетана, него онај који је непрестано служио 5 год. као писар да може постати капетан, а то је велика разлика, кад један чиновник поштено врши своју службу. Ми смо имали прилике да видимо, да и нешколовани људи могу да буду велики научари и велики књижевници, па зашто онда да није право да они дођу до извесног места а даље да не могу.

Г. Ђирић изводећи његову логику, по којој, кад би се ово усвојило, онда би, вели, и бабе лечиле; али кад би се усвојила његова логика, онда ми не би могли бити посланици кад нисмо правници. Како ми можемо да донесемо законе кад нисмо школовани; и г. Ђирић није учио права, а опет он може лепо да резонује о закону и о другим стварима. (Љуба Ђирић: хвала на комплименту.)

Што се тиче погрешке да полициски чиновници нису стручни, то је истина бивало. Али то се њима може и опростити, јер нису стручно школовани. Али шта ће мо сад, кад су и сами правници доказали своју неспремност. Ми имамо случај да је у оп. заклопачкој био председник бирачког одбора правник, па он није знао да треба гласати са једном

куглицом, него је обављао гласање са две куглице. То би знао и последњи сељак а он није знао, и тиме оштетио државу.

Због тога ја сам мишљења да се усвоји предложена измена (Вичу: да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши (Јесте).

Живко Малопапац — Ова измена закона врло је умесна и она је потекла из потребе, као што нам је г. министар приликом првог претреса овог закона лепо објаснио. Г. Тирић у своме говору против нешколованих, признао је и сам да школованих људи нема довољно; а кад их нема, штаћемо онда кад потреба у средским начелницима стоји? Узећемо оне које будемо као најспособније имали. Има једна пословица која је zgodна за овај случај: „искала су деца од мајке леба. Нема! одговорила им је мати... Дај ако и нема одговорила су она.

Не можемо казати да су сви правници непоштени, а тако исто не можемо казати, да су сви нешколовани људи непоштени. Ја мислим да је свима нама познато да је наш начелник Вуче Вукотић неправник, али ми му сви признајемо да је врло добар чиновник, и кад би сви онаки чиновници били, онда би било врло добро. Ја знам да сада немамо довољно правника за ова места, а кад их добијемо онда нека заузму ова места. Ми смо имали капетана који нису правници, па између њих једни ваљају а други не ваљају. Неки Ковачевић, који је код нас био капетан, да бог сачува кад би сви онаки били, ја не знам, да ли би их народ могао трпети; али сада имамо једнога, који није правник али је врло добар. Дакле ми морамо на овакав начин да се послужимо, кад немамо довољно правника, а кад их буде било, онда нека дођу на ова места. Зато сам мишљења да се прими ова измена по предлогу министровом.

Витомир Младеновић — Господо посланици, ја мислим да овде међу нама нема, па и вап овог места ниједног, који је у принципу против школе и школованих људи. Доказ је томе најбољи, што кад се сетимо прошлих времена, кад су се деца сељачка шиљала у школу, онда су их морали да терају у школу чак и помоћу пандура. Данас тога нема, већ својевољно шиљу децу у школу и сељак и варошанин. Дакле у принципу нико није противан школованим људима. А што се тиче разлога и једних и других, за и против, који су изношени, ја нећу улазити у појединости, јер кад бих бранио школоване људе ја бих можда морао вређати не школоване, међу којима може такође да се нађе одличних карактера, а кад бих бранио само нешколоване људе, ја бих нанео вреда школи и школованим људима. Ја се слажем потпуно са раслозима поштованог друга Ранка Петровића. Он је изнео неколико случајева и казао је, да има доста школованих људи, који се провлаче кроз школе па се после тим користе у заузимању великих државних положаја. То је оправдано и има таквих случајева, и зато сам и у моме прошлом говору казао, да би наше школе требало тако удесити, да у школованом човеку мора доиста бити довољно гаранције и у поштењу и способности те да се за школоване људа не чује оно, што се против њих овде данас чује, који прекор доиста има свог оправдања, а кад би се школе тако уредиле тада би отпали и ти прекори.

Даље, мој поштовани друг Ранко Петровић изнео је још један разлог, па каже, да је у прошлом закону казано, да је свршио 6 разреда гимназије. Но како се може проћи кроз шест разреда гимназије, то ми сви знамо. Кад хоћемо да имамо школоване чиновнике и да га поставимо на ово место, где му је потребно стручно знање, онда треба да је потпуно спреман за то место, а не да је нешто свршио а није потпуно и да је каква надри-књига. Разлози оних, који захтевају, да се на ова места постављају и нешколовани људи, имали су места и довољно разлоге из пређашњих времена да изнесу. Пређе је највише државна управа — министри наређивали чиновницима: мораш тога и тога извући за посланика, а он, као нешколован чиновник помисли у себи: „ја сам нешколован човек и није ми сигурно место, и ако ово не учиним, пропао сам! Изгледа за унапређење нема. Данас већ тога не може да буде,

јер је полицијским властима одузета могућност да се мешају у никакве изборе, и данашњег чиновника може само његов савестан рад у општини у којој живи, препоручити а никаква услуга, те за то отида она зебња, да треба гражити гаранције у томе, да им чиновници буду школовани људи. Ово још сад и у толико пре, што им је одузета власт суђење, но поверена школованим људима истражним судијама. Истина да је овде морало имати и ово на уму, да кад би се дозволило народу, да он на својим окружним скупштинама бира начелнике средске то би на врло мало школованих људи пао избор, јер је народ дошао до убеђења да учени људи преокрећу само § § на како оће кад онако их и употребе, па се зато сад и појављује она мрзост на школоване људе. Но све ово да оставимо на страну, него оћу да узмем сам предлог г. министра. У пројекту се вели, „министар ће их поставити привремено.“ Дакле шта значи то? Значи да ће г. министар поставити таквог једног начелника док не добије учене и школоване људе, а кад добије овако спремна и способна човека, онда ће опет привремено постављеног уклонити, а овога поставити.

Дакле, господо, овде је речено *привремено* и да положи прописани испит за то, да онај који је привремено да би се нечему надао, ако положи испит; испит треба прописати да буде најстрожији. Дакле значи ово: да привремено може постати стални кад положи испит, а с друге стране оставља се министру и то, да кад има довољно школованих људи, да привремене може уклонити. По томе против редакције не би требало оволико говорити. Овом редакцијом не иде се против школованих људи. Према томе мислим да се без никакве зебње може усвојити ова редакција, коју је одбор у толико изменио да се школованим да првенство и министар пристао на њу.

Станко Петровић — Ја никада, кад год узимам реч, немам намере да вређам онога, који није за вређање и да га осуђујем, али нећу ни да поштедим онога, чије мане треба да се изнесу. Ми досада нисмо били тако срећни ни с једне ни с друге стране, ни са школованим ни са нешколованим људима. Дакле с тога не можемо са свим нити школоване да осуђујемо нити у опште да их похваљујемо; а тако исто и сасвим нешколоване људе не можемо сасвим да осуђујемо, али у многоме можемо да признамо да има способних људи и међу њима. Ја ћу да наведем једнога неправника и једнога правника паризлију.

Браћо, ако чиновници наши, као и ми сви, немају искренога срца, ако немају карактера, тад не помажу школенити одмажу. Има нешколованих људи, који су се својим практичним радом толико усавршили да требе сваки да их поштује. А тако исто има школованих људи, који су рђавога срца и починили су толика зла, да више људи нису могли толика зла починити, као што је један од њих могао. Овде ћу да употребим једну личност од нешколованих људи. То је Милан Васиљевић. Његов је отац био капетан 18 год. у срезу моравском и 7 кућа упропастио је за свој дуг, јер их је принудно, да му јемче. Долази сад његов син. Био је прво у војсци; одатле истерао, примљен у полицију, и од како је полицијски чиновник починио је 300 зала.

Сад хоћу да пређем на једнога школованог човека, који је свршио школу у Паризу. То је био Драгомир Рајовић. Он је био председник преког суда у Зајечару. Пред њега се у 8, 9, 10 сахати увече доводило по неколико окривљеника и он их је овако судио као правник. Кад му се оптужени доведу, он пита своје другове овако: колико ћемо данас да убијемо, па да идемо да вечерамо? Ето какав је школован. Дакле то сам хтео да кажем о школованим и нешколованим људима да их има опасних а и добрих.

Ми браћо, не треба да се туђимо онога, што је наше, али оно што видимо да неваља, треба да изнесемо на јавност и осудимо. Ми и сад видимо у нашим судовима, да има доста онога што би требало да очистимо. Ја могу данас да оценим и да кажем, да данас вишим судовима нашим треба да кажемо хвала, а у нижим судовима на много места има појединих судија, који не служе као што треба, и ја бих на њихово место пре поставио неправнике. Ја мислим, господо

и браћо, да кад признамо ово, да не можемо да имамо довољно правника, довољно оних људи, који су свршили школе, за све струке у нашој земљи, а нарочито за полицију, и кад је г. министар овакав пројект поднео, да попуни само у оскудици других — ја мислим да не треба против тога да војујемо. Лањски закон да школовани човек буде чиновник врло је добар, јер школован човек боље ради. Али у оскудици морамо да приступимо овоме и да овај пројект за сад усвојимо, а наша се Скупштина држи сваке године, па кад увиди да има довољан број спремних људи и кад види да они могу да заузму та места, Скупштина ће бити надлежна да се према томе управља, и да донесе други закон, по коме та места ће се попуне правницима.

Богосав Поповић — Кад знамо, да се деси да један ђак изучи један разред гимназије, па напусти школу и оде кући, па за тим буде примљен за практиканта, и после неколико година добије за начелника — то значи да се ту лако може доћи до начелника; док међутим има сиромашних родитеља, који продаду све што имају, да би школовали своју децу, све имаће даду на школу свога сина и кад он учи по 6 и 7 гимназија и Велику Школу, па учећи се упропасти још и своје здравље и кад се ипак хоће да он буде испод нешколованих, ја то не могу никако да одобрим. Кад би овде било речено, да се нешколованима остави извесан рок за 1, 2 или 3 године дана, па после они да изоставу, ја бих пристао на тај пројект. Кад дакле нема правника или учених људи, онда би требало да се за време и уступи, али ипак, да се остави рок да после извесног времена, то не може бити. Но кад то није тако, ја сам противан предлогу.

Алекса Ратарца — И ја ћу неколико речи да проговорим о овом питању. Саслушао сам пажљиво и једну и другу страну, и оне који бране школу и школоване људе и оне, који из нужде хоће да уступе места нешколованим људима, да они заузму места као чиновници. Што се личе лично мене морам стати на то гледиште, да заступам оне људе који се спремају за један извесан посао и који су изашли, као способни људи.

Овде се и с једне и с друге стране навађају само рђави примери. Ја то, господе, овде нећу да износим. Ми овде доносимо законе, и закони ти треба да буду онаки, као што их савремена наука тражи. Нека буде од мене доста то, што ћу казати: да нешколовани људи не стоје на равној нози са школованима. Не стоји, господе, то, да школовани људи врше само службу, но они долазе непрестано у додир с масом света и они треба да му дају савета и из економних питања и из санитарских и из привредних итд. А шта је с нешколованим? Он само гледа, да препише акта, да их заводи у деловодни протокол и да их што пре избаци из руку, па онда иде по народу те завађа свет.

Не стоји, господе, ни навод оне господе, који веле да немамо довољно школовани људи. Ми имамо на 60 срезова. Од свију тих 60 среских начелника, једва да има петнајест, који су свршили редовне школе, а сви су други почињали школу па не довршили, били практиканци и друго што, па сад су срески начелници. Као што рекох ми имамо довољно школованих људи, који су школовани, па ипак неће да иду у народ и да му послуже. То су адвокати, који само чекају, да им ко дође у канцеларију на разговор, па да му за то наплати 4 или 5 динара.

Дакле ми имамо људи школованих, али ти школовани људи не налазе за потребно да иду у народ и да му помогну. Сад зашто је то? и зашто они не иду у народ, ја не знам.

Према томе, ја не видим овде никакву потребу, да се сад може доносити закон, којим би се признала потреба нешколованих људи, те да они заузму овако велика места, као што је место старешина у срезу. С тога ја никако не могу гласати за то, да и такви људи добију такве велике положаје. Он може положити и неки испит, али то ће бити испит само из поступка и других ствари, које му требају у канцеларији и ништа више.

Ја ћу дакле гласати против овог пројекта.

Алимније Васиљевић — Браћо и господе, мени се чини да је ова дебата сишла с правог пута и то ме је и побудило да тражим реч. Шта се тражи овим предлогом? Овим предлогом тражи се сад то, да извесни чиновници за које је закон од прошле године утврдио да прво положе испит, па да буду срески начелници; да сад обратило буде, т. ј. прво буду срески начелници, па онда испит да полагају.

Овде се даље говори: да ли је боље узети школоване или поштене људе, као да су поштење и школовање нешто одвојено и мене је жао, што је овака реч овде пала у овоме дому.

Господе, у Уставу стоји, да за *унапређење тражи се пре свега поштење*, па после школовање. Дакле овде није разговор о томе, да ли нам требају поштени или школовани; но је реч о томе: да сваки прво покаже знање и положи испит, па после да буде унапређен. Ако школованих људи нема доста, онда нека они привремено врше дужности среских начелника, нека полагају испите, и ако их положе онда нек се утврђују на исте положаје, а не да буде обратно.

Ја ћу данас гласати, да ова одредба остане онаква као што је била у старом закону. Предлажем то и Народној Скупштини да усвоји и молим 10 посланика, да потпомогну овај предлог. (Дуже се више од 10 посланика).

Ја ни сам дакле противан да се узимају на ове положаје и људи, који имају практичне спреме из полицијске струке, само хоћу да положе испит које закон тражи, па после нек буду капетани.

Потпредседник — Ако тражите измену, онда изволте се послужити пословником и поднесите писмени предлог.

Тома Војичић — Молим вас, господе, ја сам још и на првом читању бранио овај предлог, који је влада поднела и навео сам разлоге зашто сам то учинио. Сад морам овде казати, да ја науку сматрам као највећу моћ у нашем друштвеном животу, и мислим, да ми се не може пребацивати, што сам раније и што ћу и сад да браним ову редакцију.

Као што рекох, ја признајем науку, као највећу потребу нашег друштвеног живота; а сад хоћу да одговорим неким предговорницима јер сам нешто ново чуо.

Г. Ђирић навађајући разлоге против нешколованих људи, како је неки капетан, одговарајући вишој власти, која је нитала, је ли било у његовом срезу елементарних случајева, наравно незнајући, шта су то елементарни случајеви одговорно, да је један коњ пао у бунар. Господе, капетан што то није знао, није крив, но је крив онај, који је на вишем месту и који је требао да пита: је ли град потукао усеве, је ли било ветра и т. д. па би капетан онда знао да одговори, а овако изгледа ми, како је тај виши господин хтео да покаже, како је он учен човек и како у Србији треба да се говори страним језиком, а не српским. Даље, поштовани г. Панта Срећковић упоређивао је овцу и вола у поштењу с човеком. Ја вас питам, каква је разлика између овце, вола и човека у поштењу и имали ту места упоређењу? Ја налазим да ту нема места упоређењу. То је бар по мом здравом сељачком разуму јасно.

Мој добри пријатељ поп Богосав Поповић казао је, да често онај, који је свршио само два разреда гимназије, постане пре капетан и начелник, но онај, који је свршио науке и који не може да дође тако брзо за старешину среза и округа.

Мени изгледа, кад ми имамо потребу према данашњим државним приликама, да на упражњена места капетана и писара постављамо чиновнике, и ако немамо довољно спремних људи, онда да кажемо, да треба да чекамо 3—4 године, док ћаци сврше школу па да поставимо стручне људе. Државни интереси захтевају да се што пре ради. Г. Богосав рече да треба спремнији, школовани људи да заузму та места, и да је боље да причекамо, док сврше школу, ако их сад немамо. Ја то признајем а мислим да и ми сви томе тежимо, да у наред имамо што више школованих људи у државној служби. Али ја знам и то да је попа у старо наше доба пре 30 година, кад је по старој науци учио исатир и није свршио богословију, узимао 6 цвандика за венчање, а кад је свршио његов син школу, он узима и по 6 дуката. Дакле он је се припремно у науци и зато да

се више и наплати (Смех). Ја немам ништа друго да додам моме говору на првом читању како сам ја бранио предложену измену и ја ћу гласати са чистом савешћу за редакцију овога члана, као што смо је на првом читању усвојили.

Новак Милошевић — Толико година као народни посланик, ја сам вазда заступао начелно гледиште, да су људи школовани способнији за државну службу. Мени се чини да и једна и друга страна, која говори за и противу предложене измене тражи људе способне и спремне за отправљање државних и јавних послова; мени се чини и једни и други говорници у томе су сагласни. Нека је далеко и од једног народног посланика, који би хтео силом да уведе неспремне људе а на сваки начин пека је далеко и то да има и једног посланика, који би викао против науке и знања.

Да се разумемо. Шта се тражи у министрову предлогу? У предлогу министрову вели се да онај, који је провео пет година као указни чиновник, може се поставити за среског начелника, ако положи испит, а онај, који је свршио средње школе може се поставити и без тог испита за среског начелника.

Сад да учинимо једно упоређење. Један човек, који је служио више година као практикант и пет година као указни чиновник, он може да се равна са својим знањем оном човеку, који је свршио реалку, богословију и учитељску школу. Но ако хоћемо да придамо важности спреми и знању, онда морамо усвојити начело, да сваки треба да покаже јавно, да положи испит и да докаже да нешто зна. Благодарети науци, која је далеко отишла, благодарећи књижевности која се распрострла и до колибе, данас човек трудољубив, који жуди за науком може се научити под грмом у ладу више него један човек који је прошао кроз школу и ако хоћемо да одамо доиста важност знању и способности, онда не смемо чинити изузетак ни за ове људе, који нису учили школу па покажу да имају довољно знања и способности. Мени се чини, да је предлог г. Алимпија Васиљевића потрефио оно што ја желим и мислим. Ми истина не треба да правимо изузетке, али кад неко покаже да је способан за рад у државној служби, онда зашто му не дати права да буде и унапређен. Један човек, који толико година проведе као практикант и проведе 5 година као указни чиновник, треба да има права на то да може бити унапређен, кад се он покаже да је довољно способан за рад у државној служби. То је моје гледиште, а које сам увек имао о државној служби, па и сад кад ово говорим.

Ви знате, господо, колико има људи, који су 10—15 година били практиканти, и једва добили указ и опет даље толике године служили, савесно вршили посао тако да нема никаква узроци да их отпусте из службе, али поред тога они никад немају наде да могу бити унапређени, и кад би одали важности само школи, као што једна страна то доказује, и пензионисали ове све људе, ја мислим да би омаловажили оне људе који су у своме животу радом показали да су добри и способни за један известан посао у државној служби и ако нису свршили школу. Ја сам мишљења да и они који су свршили средње школе треба да дођу на испите, па на томе решету ако прођу и покажу способност, онда нека буду постављени за среске начелнике. Али за мене је непојмљиво, ако оставимо такву уредбу да може постати срески начелник који није свршио школу, ако положи испит. Шта ће бити онда, ако не положи испит? Онда морамо да га ставимо у пензију. Па какву онда чинимо услугу држави? У место да чинимо уштеде ми ћемо теретити буџет и онда би непрестано без нужде буџет још више оптерећавали.

Из овога што сам рекао, може се јасно видети моја намера и начелно гледиште, које ја заступајм толико година као народни посланик и нећу га ни овом приликом напустити.

Саушао сам много посланика, који су бацали прекоре на школоване или нешколоване људе. Сва господа говорници, који су говорили у једном или у другом правцу заборавили су нешто што је главно за мене. Нису криви школовани или нешколовани људи што су овако или онако радили, за мене је крив систем у коме су они као државни чиновници били. У извесним приликама човек може бити добар а у извесним приликама мора

бити и хрђав. Од 70—76 год. параграфи, закон о чиновницима и друга наређења постављала су сваког чиновника у такво стање да врши свој посао онако, како је кад известан ветар дувао. Кад ми видимо па појединим чиновницима школованим или нешколованим рђаве стране, што онда не донесемо закон како ћемо их поправити, како ћемо уредити њихово стање, како ћемо одредити правац њиховог рада. За ову јаку контролу и пред судовима одговорност а за частан и законит рад награду и хваду а дотле, докле год не будемо то учинили, биће као што је и било, зло на које вичемо понављаће се. Створите услове да чиновници могу бити добри, а ако су такве прилике, такви услови да он не може бити добар, онда он није крив. Како можете тражити од чиновника да буде добар, кад се од њега тражило и уписивало му се у заслугу, што је овај или онај изабран за посланика па ако погоди вољу предпостављеног у овом случају — благо њему, иначе морао је мислити: куд ће и ва коју страну. Ради одржања овог морао је тако да ради и да одржава систем сних људи, који су били на врху владе земаљске а од којих зависила је његова сулба.

Према овоме што рекох држим да нема места прекорима, у оној мјери и на онај начин како се овде чини школованим и нешколованим чиновницима. Као год што школа образује човека за извесан посао у државној служби, тако исто државна уређења — закони који се праве треба да имају циљ да образују све грађане, и занатлију и трговца у извесном правцу па и чиновнике. Нама нису криви ни школовани ни нешколовани људи, него су крива уређења, нису криви људи што нису изнели знања онолико, колико је требало, него је уређење школско, — крива је настава.

Мени је жао, што сам чуо прекор на нашу интелигенцију и сам морам да признам, да наша интелигенција у опште узев, не може се похвалити да је побрала лаворике народне љубави и благовољења. И у овом случају није крива интелигенција, него је опет криво уређење, ми смо криви, криви су они, који су дали такав правац.

Један човек, млад, школован, који је учио књигу, који је учио тако рећи све, који је учио људе из књиге, који је тако да се изразим из мртве књиге добио општа знања, поред ове треба да изучи живу књигу — да изучи народ свој а она се учи само у народу. По нашем уверењу један млад човек, образован са Велике Школе, који разуме се има извесан правац, треба да поштује оно, што је у народу свето и да се не поставља одмах у Београд него да се пошље у најудаљеније крајеве, те да тамо послужи народу и онда, господо, не би било новике ни на школоване, ни на нешколоване, јер нису они криви, него су криви они, који их не упуте на праведан пут. Један праведан прекор, који се чуо у поштованом представништву није на одмет и не треба да остане на страни, него то треба да чују надлежни, да то буде материјал из кога ће се створити оно, што је корисно а избацити оно, што је некорисно и што није добро.

Кад се постављају чиновници школовани и нешколовани, не треба имати других обзира, но интересе народа и његове будућности. Ми имамо школованих и нешколованих људи али мало има који познају народ, који познају његове потребе, његове добре и хрђаве стране и ми кад дођемо овде, ми се не престано разликујемо и из целокупног нашег говора излази то, — да је наш државни организам болестан, али никако не тражимо начина, како да га лечимо и ништа не предузимамо, да га поправимо. Мени се чини, да ми имамо лекара у теорији, но их немамо у пракси.

Господо, да доиста наши школовани људи заузму она места, која само време у кому се тражи знање то од нас зависи; зависи од оних људи, који управљају овом државом. Није то доста, да човек који сврши Велику Школу остане овде у Београду, него, ја бих од њих тражио, да он служи у ужичком, крушевачком и осталим окрузима, по среским и окружним канцеларијама, јер повика која се диже на чиновнике, није праведна, јер они нису криви, криви су људи, који не познају своју земљу и свој народ и крајње је време, да ми поправимо оно, што треба да се поправи; с тога ја велим да је наше начело,

www.dani.rs стављамо у зачеље знање, способност и науку и у овом случају ја кажем да ни један не може бити средњи начелник, који не покаже способност. За мене је мала квалификација да је он свршио 3 или 6 година гимназије, јер ја бих хтео да се нешто друго тражи, јер, господо, један човек који није спреман, једна накрикнига, дође у народ и све што је њихово он стане багателисати и говорити како ништа не ваља; све то што је њему свето и што га води његовој будућности, што га је крепило као његов идеал, он каже у опште да је ништа, а он је сам ништа, а тим тако пољуља извесно стање, а ничим бољим не замени и зато ми видимо да смо ми у једном стању, које се може назвати ни ладно, ни вруће. Ја ћу вас молиги, господо, да ме извините што сам се удалио од главне ствари, од овога параграфа, но молим вас да не узмете говор посланика како је текао, но у цели у којој је говорено и на крају крајева, кажем да док не положи испит не може постати начелник средњи, и да се само под тим условом може поставити.

Известилац М. Веселиновић — Господо, као и на првом претресу што сам казао, одбор кад је усвојио предложену измену г. министра унутр. дела, није то учинио с тога што је код њега преовлађивало мишљење, да школовани људи нису бољи од нешколованих, него зато, што је хтео да изиђе на сусрет општој жељи да се људи ангажују за полицијску струку. Ми знамо врло добро да прошле године, кад је министар унутр. дела постављао учитеље за полиц. чиновнике како је се надала вика и ларма по опозиционим новинама и кад би ми узели данас, у овој оскудици, да постављамо учитеље, онда треба да затворимо школе, а кад бих узимали правнике, онда треба да затворимо судове. Према томе, зашто се сад не би послужили и са овим људима, који су практички спремни и који су доказали да запста заслужују да им се та звања даду. Једно за то, а друго и са тога што је у одбору било мишљење, да је у полицији главно на првом месту поштење он је ово примио овако, јер ми знамо да народ наш није трипо ни до сад од тога што полицајци у опште нису били спремни већ што су били непоштени, па не само да је народ трпео од њих, већ и од судија, учитеља, свештеника а и од самих министара, који су непоштени били.

Ја ћу да наведем неколико примера.

Ми знамо врло добро, да је под прошлом напредњачком владом узето из судске струке и судова у полицију. Ви се сећате Ивковића, Драгутина Стаменковића, Бадемлића, Шурдиловића, Јоксића и других, то нису били практични спремни људи. Ми знамо како је Бадемлић 1884 год. из Скупштине истеривао посланике, како је погазио Устав и закон земаљски. (Чује се: та он није свршио школе).

Даље, по одборском мишљењу полиција наша не може да буде полиција као што је на западу н.р. у Енглеској, Француској, Немачкој итд. и довољно је да има само практичну спрему а не и теоријску. Нема у Србији вароши од 100, 200 па и 300 хиљада становника или каквих веома великих села између којих има железничких веза, нових трговачких веза и комуникација као што је то на западу; или да долазе многи странци, па да им треба толико спремних практичних, и образованих и вештих полицајаца.

Не, код нас су вароши и села врло мале и то обично од 40, 50 500 пореских глава. Ту не треба много философије па да знамо шта не треба. На првом нам је месту поштење па после спрема.

Што г. Панта Срећковић вели, па не треба дозволити, да се кесароши и скитнице постављају у државној и полицијској служби, ја мислим, да то неће ни Скупштина дозволити да се са сокаба у полиц. службу узимају кесароши, скитнице, подрумције и кочијашни, као што су некад постављани. (Панта Срећковић: ја ћу сад једног таквог постављеног полицијског чиновника да споменем.....). Тога не треба да се бојите г. Панто да ће и у будуће тако бити, а неће ни данашњи министар постављати у полицији за средње начелнике људе са

сокака, нити се овом његовом изменом иде на то... (Потпредседник: молим вас г. известноче, говорите целој Скупштини а не само г. Панту и с њим да се објашњава....). Дакле, изменама овим хоће да се створи могућност да они полицијски чиновници, који су провели у полицијској служби 5 година и више могу постати средњи начелници пошто положе извесан испит, докле могу се постављати само за привремене средње начелнике.

У корист ових измена хоћу још један разлог одборски да наведем, а то је овај: полиција по мишљењу одборском, више мање је једна жандармерија... (Жагор). Док постоји §. 76, закона о чиновницима то је тако и није друкчије: обуците једног жандара, обуците једног правника или амалина, то је свеједно — сви они морају слушати, а како? — то зависи, једино од команде министра који стоји на врхунцу дотичне струке, и који по реду треба да је најобразованији и да на то место долази једино по својој најбољој спреми. Ако дакле овај министар буде као што су били министри претходних влада, онда ће нам опет тако бити као и раније. Али ја у то не верујем. На жалост морамо признати, да је се претходно много што шта противно интересима и слободама народним, јер да су наши министри код прошлих влада показали ту спрему и образованост само на штету српског народа, знамо да су они кад дрмну жицом, захтевали да их сви потчињени морају да слушају! (жагор).

Опет ћу да поновим оно одборско мишљење, да су занета школовани људи бољи него нешколовани, и то не може нико да оспори. Школовани људи треба да заузму места у свима струкама државне службе па и у полицији; али данас ми оскудевамо у њима. Јер ако хоћемо да затворимо судове па да полицију попуњимо њима, то је друга ствар, али — мислим да ми то не смемо да учинимо: и с овим што имамо, морамо у овој оскудици привремено да се послужимо и претрпимо, а дошта има данас људи у полицији који су провели по 5—6 год., које према раду и ревносној служби треба наградити.

Најзад споменуло се и то, како су данашњи људи у полицији већином нешколовани и свршили само основну школу или највише један до два разреда. На то имамо да одговорам ово: данас у полицији имаде врло мало тих људи, него су готово сви свршили 4, 5 па и 6 разреда гимназије, јер се данас нико не може примити за практиканта који није свршио најмање 4 разреда гимназије. Ја мислим, да и министар, пошто се усвоје ове измене, неће никако претпоставити нешколоване људе школованим, и да ће свакојако радо примати и на првом месту постављати школоване људе.

Према свему овоме, ове се измене чине у интересу народа и државне службе, да се упражњена места у полицијској струци, а важна, попуне што спремнијим људима у овој оскудици. С тога је и одбор, саслушав разлоге г. министра, усвојио овај предлог, и предложено Скупштини да га прими. На Скупштини је пак, да то усвоји или не.

Панта Срећковић — Молим за реч.

Потпредседник — Ја сам свакога посланика записао, кад је тражио реч да говори. Ви сте тражили реч и забележени сте, али пошто сте један пут говорили, а Скупштина је изјавила жељу да се реши тако је решила, то ви по други пут не можете да говорите. (Жагор).

Панта Срећковић — Ја тражи реч само ради обавештења после говора г. известноца, и на то имам права.

Потпредседник — Ако тражите реч ради обавештења онда изволте говорити.

Панта Срећковић — Ја ћу да говорим онако као што је говорио и поштовани доктор Драгиша. Ја мислим, да неће бити од штете ако ме саслушате што ћу да кажем, па ћете разумети, да је то лично објашњење.

(наставиће се)